

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

MARJO TEIKARI

Toimintaohjeistus sähköisiin kirjallisiin tilauksiin

Prisma Kalevalle

LIIKETALouden KOULUTUSOHJELMA

2022

Tekijä Teikari, Marjo	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Toukokuu 2022
	31+7	Suomi
Julkaisun nimi Toimintaohjeistus sähköisiin kirjallisiin tilauksiin Prisma Kalevalle		
Tutkinto-ohjelma Liiketalous		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda toimeksiantajalle toimintaohjeistus vastaamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä, joka käsittelee puhelimella tehtyjen tilausten muuttamista sähköiseen muotoon. Tavoitteena oli tuottaa helppolukuinen ja selkeä toimintaohjeistus sähköisiin kirjallisiin tilauksiin sekä yksinkertaiset ja selkeät sopimus-pohjat koskien tilausta ja tilausvahvistusta. Tämä toimintaohjeistus on tarkoitettu toimeksiantajan henkilöstön, eli tilauksia tekevien tiimivastaavien käyttöön. Työn toimeksiantaja toimi Pirkanmaan Osuuskaupan yksikkö, Prisma Kaleva.</p> <p>Opinnäytetyön ongelman ratkaisemiseksi käytettiin seuraavia kysymyksiä; miten elintarvikemarkkinalakia käytännössä toteutetaan? Mitä asioita toimintaohjeistuksen tulee pitää sisällään, ja miten lainsäädäntöä tulisi siinä huomioida?</p> <p>Työn teoriaosuudessa keskityttiin keskeisiin aiheeseen liittyviin teorioihin, ja lainsäädäntöön, joihin empiriaosuudessa käsiteltäviä aineistoa verrattiin.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista empiristä oikeustutkimusta. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin dokumenttianalyysia. Analysoitavina dokumentteina käytettiin lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta, havainnointia, toimeksiantajalta saatua materiaalia sekä sähköpostin välityksellä tapahtunutta keskustelua.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena syntyi toimeksiantajan vaatimusten mukainen toimintaohjeistus, joka käsittelee käytännön työtä ja kertoo, mitä tehdään ja miten tehdään, jotta lain vaatimukset täyttyvät. Tämä ohjeistus tukee työntekijän työn sujuvuutta tilausten teossa.</p>		
<u>Asiasanat</u> lainsäädäntö, sopimus, toimintaohjeistus, kauppatalo, elintarvikemarkkinalaki		

Author Teikari, Marjo	Type of Publication Bachelor's thesis	Date May 2022
	Number of pages 31+7	Language of publication: Finnish
Title of publication Operational instructions for written electronic orders for Prisma Kaleva		
Degree programme Business Administration		
<p>The purpose of this thesis was to create an operational instructions for the sponsor to guarantee existing legislation dealing with the conversion of orders placed by telephone to electronic form. The aim was to produce easy to read and clear instructions for electronic written orders, as well as simple and clear operational instructions for order and order confirmation. This operational instruction is intended for use by the staff of the sponsor, i.e. team managers who place orders. The commissioner of the work was Pirkanmaa Cooperative Trade Unit, Prisma Kaleva.</p> <p>Following questions were used to solve the problem of the thesis; how is the food-market law implemented in practice? What matters should be included in the operational instructions and how should the legislation be taken into account?</p> <p>The theoretical part of the work focused on the key theories related to the subject, and the legislation to which the material discussed in the empirical part was compared.</p> <p>Qualitative empirical law research was used as a research method. Documentary analysis was used as the data information method. The documents to be analyzed included legislation and legal literature, observation, material obtained from the sponsor, and discussion via email.</p> <p>As the result of this thesis, operational instructions in accordance with the requirements of the sponsor were created. These instructions deal with practical work and explains what is done and how to do it, so that the requirements of the law are met. This instruction supports the smoothness of the employee's work when placing orders.</p>		
<p><u>Key words</u> legislation, agreement, operational instructions, trade practice, food market law</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIMUSONGELMA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1	Käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen	8
3	TOIMINTAA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ	10
3.1	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista	10
3.2	Kauppalaki	11
3.3	Elintarvikemarkkinalaki.....	12
3.3.1	Elintarvikemarkkinavaltuutettu	12
3.4	Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa.....	14
4	SOPIMUS JURIDISESTA NÄKÖKULMASTA	14
4.1	Sopimus ja sen syntyminen.....	14
4.2	Ennakoiva sopiminen ja oikeusmuotoilu	17
4.3	Sopimuksen sisältö ja ehdot.....	18
4.4	Hyvä kauppatapana.....	20
4.5	Kielletyt kauppatavat ja sopimusehdot	21
4.5.1	Pitkät maksuajat ja tilausten perumisen kieltö	22
4.5.2	Sopimusehtojen yksipuoliset muutokset ja maksut.....	24
4.5.3	Kaupalliset kustotoimet ja palautukset.....	24
5	TOIMINTAOHJEIDEN LAATIMINEN.....	25
5.1	Nykytilanteen kuvaus.....	25
5.2	Lähtötilanne	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	27
6.1	Toimintaohjeistuksen arviointi	28
	LÄHTEET.....	29
	LIITTEET	

LYHENNELUETTELO

EU	EU-direktiivi hyvän tavan vastaisista kauppatavoista 633/2019
EML	Elintarvikemarkkinalaki 1121/2018
HE	Hallituksen esitys
HL	Hallintolaki 434/2003
KL	Kauppalaki 355/1987
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 228/1929
SopMenL	Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa 1061/1878

1 JOHDANTO

Työskentelen Pirkanmaan Osuuskaupan Prisma Kalevan toimipisteessä yhtenä vastuuhenkilönä. Opinnäytetyöni aihe liittyy 1.11.2021 päivittyneeseen elintarvikemarkkinalakiin (1121/2018). Lakiin lisätyt säädökset antavat selkeitä pelisääntöjä kaupankäyntiin, jotta ne tasapainottaisivat neuvotteluasemia ruokajärjestelmässä. Laki myös mahdollistaa keinoja puuttua tehokkaammin epäterveisiin kauppatapoihin, ja sen tarkoituksena on varmistaa sekä pienten, että keskisuurten elintarvike- ja maatalousyri-tysten oikeudenmukaisempi kohtelu. Uusi laki vaatii, että jatkossa kaikista tehdyistä tilauksista on jäätävä talteen kirjallinen dokumentti, sähköinen tilausjälki. Kaikista aiemmin puhelimella tehdyistä tilauksista on jatkossa lähetettävä sähköpostitse sähköinen tilausvahvistus tavarantoimittajalle. Vaihtoehtoisesti voi tavarantoimittaja taas lähettää tilaajalle tilausvahvistuksen. Vastuussa sopimusten muuttamisesta kirjalliseen muotoon on Pirkanmaan Osuuskaupan toimipiste, Prisma Kaleva. Myös kaikki nykyiset Pirkanmaan Osuuskaupan hankintasopimukset on päivitettävä uudelle pohjalle 1.5.2022 mennessä. Opinnäytetyölle on Prisma Kalevassa kysyntää, koska tilausten tekijöinä toimiville tiimivastaaville on erittäin tärkeää saada yhteinen selkeä toimintaohje, josta löytyy kaikki tarvittava tieto, kuinka toimia päivittyneen lain puitteissa. Näin opinnäytetyön aiheeksi muotoutui luoda toimintaohjeet sekä yksinkertaiset ja selkeät sopimus pohjat koskien tilausta ja tilausvahvistusta Prisma Kalevalle. Näiden sopimus pohjien tarkoituksena on huomioida molempien sopimusosapuolten tarpeet mahdollisimman tasapuolisesti.

Elintarvikemarkkinalaki on ollut voimassa Suomessa vuodesta 2019, mutta uudistettu laki astui voimaan 1.11.2021. Lakia sovelletaan maataloustuotteiden, muiden elintarvikkeiden, kukkien, kukkasipuleiden ja eläinten ruoan kauppaan ja se koskee sekä teollisuuden, että alkutuottajien kanssa tehtäviä sopimuksia. Syitä lakimuutoksen taustalla ovat olleet ongelmat koskien sopimusten yksipuolisista muutoksista, tilausten peruutuksista ja tuotteiden palautuksista. Maksuaikojen kanssa on ollut myös ongelmia. (Ruokaviraston [www-sivut](http://www.sivut) 2021.) Lakimuutoksen avulla elintarvikemarkkinoiden toimivuus paranee, kun maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa sopimussuhteen heikoimmassa asemassa olevien myyjien asemaa turvataan vahvempia ostajia

vastaan. (HE 121/2018.) Sekä elintarvikeyritykset, että tuottajat hyötyvät, kun osapuolten väliset yhteiset pelisäännöt selkiytyvät. ”Muutetussa elintarvikemarkkina-laissa on jatkossa kielletty liian pitkät maksuajat, tilausten peruuttaminen viime hetkellä, sopimusehtojen yksipuoliset muutokset, sekä myyntiin liittymättömät maksut, kaupalliset kustotoimet ja liikesalaisuuksien oikeudeton käyttö.” (Valtioneuvoston www-sivut 2021). Kustannuksien periminen on kielletty myyjältä, jos periminen liittyy ostettujen tuotteiden palauttamiseen, hävittämiseen, varastointiin, tuotevalikoimaan sisällyttämiseen tai tuotteiden markkinointiin, ellei molemmat osapuolet ole siitä yhteisesti sopineet.

”Kun ostaja on myyjää suurempi liikevaihdoltaan, ja ostajan liikevaihto ylittää kaksi miljoonaa euroa, tulevat lain kiellot sovellettavaksi kaikkeen maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden myyntiin.” (Valtioneuvoston www-sivut 2021; maa- ja metsätalousministeriön www-sivut 2021.) Lain muutoksella on merkittävät vaikutukset Pirkanmaan Osuuskaupan Prisma Kalevan toimintaan jatkossa. Erityisesti hedelmä- ja vihanne- osaston, kukkien sekä ruokatorin tuotteiden tilaamisessa. Lakimuutosten tarkoituksena on suojata erityisesti heikommassa asemassa olevaa sopijaosapuolta ja näin edistää koko elintarvikeketjun toimivuutta.

2 TUTKIMUSONGELMA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

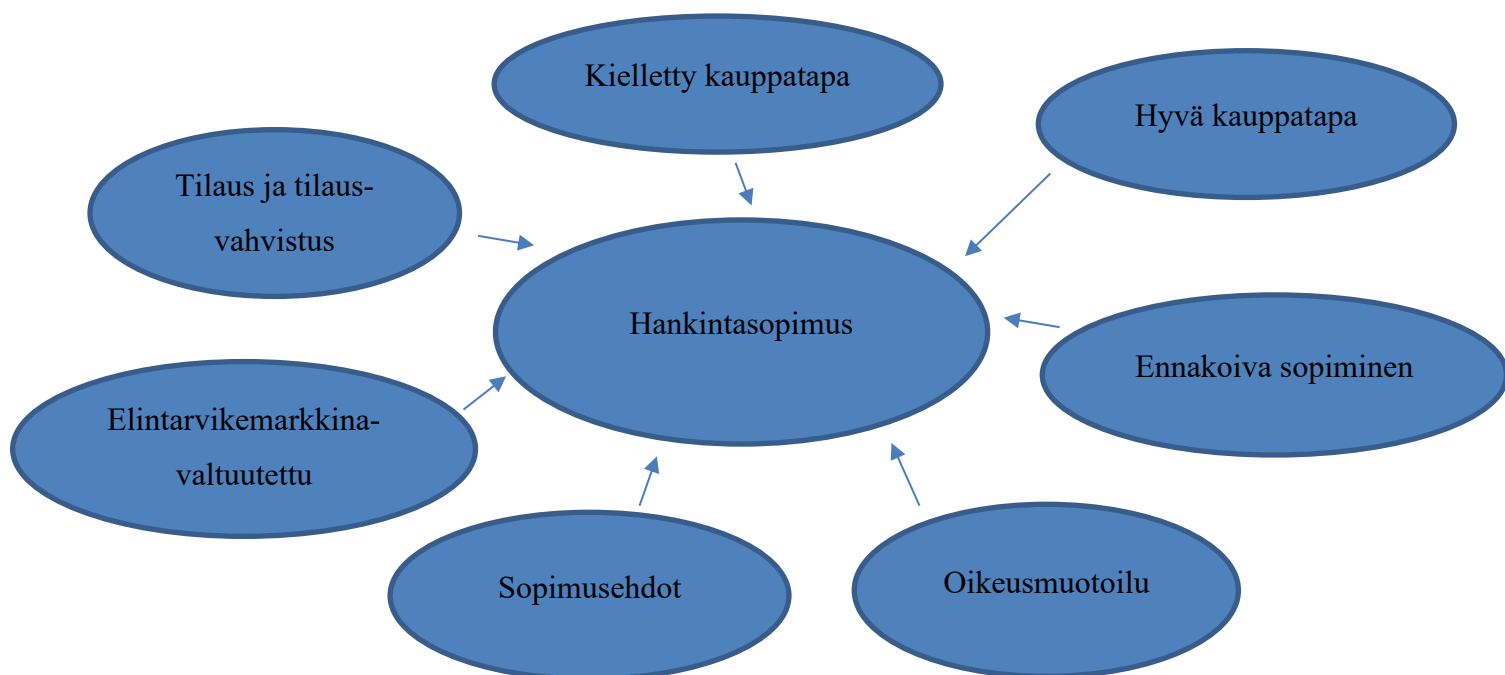
Tavoitteena oli tuottaa Pirkanmaan Osuuskaupan Prisma Kalevan organisaatioon toimintaohje, joka käsittelee puhelimitse tehtyjen tilausten muuttamista sähköiseen muotoon sekä tehdä valmiit sopimus pohjat tilauksille ja tilausvahvistuksille, jotka palvelevat molempien sopimusosapuolten; sekä Prisma Kalevan, että tavarantoimittajien tarpeita mahdollisimman tasapuolisesti. Ohjeistuksen tarkoitus on myös käsitellä käytännön työtä tilauksia tehdessä sekä näihin liittyvää lainsäädäntöä. Toimintaohjeen tulee olla helposti ymmärrettävissä ja luettavissa, jotta tilauksia tekevät tiimivastaavat tekevät asiat oikein.

Tällä hetkellä osa tilauksista Kalevan Prismassa on tehty puhelimitse, sähköpostilla ja runkotilauksena. Tilauksia on tehty myös kasvokkain tavarantoimittajan kanssa, kun tuotteita tuodaan myymälään ja siellä on katsottu tuotteiden määrä tarpeen mukaan. Puhelimitse tehtävät tilaukset on muutettava kirjalliseen muotoon, ja tavoitteena on tilausvahvistusten käyttö mahdollisimman laajasti. Jos kyseessä on myymälän omat lähituottajat ja pientoimittajat, ja tilaus tehdään puhelimitse, on myymälän tällöin lähetettävä sähköpostitilaus toimittajalle heti tilauksen perään, jos tavarantoimittaja ei itse lähetä tilausvahvistusta myymälälle. Jos taas tilaus tapahtuu samaan aikaan, kuin tuotteiden toimitus, on lähetyslistaan kirjattava tilaus = toimitus sekä mikä kilohinta tuotteelle on sovittu sisältäen arvonlisäveron.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on vastata kysymyksiin:

1. Miten elintarvikemarkkinalakia käytännössä toteutetaan?
2. Mitä asioita toimintaohjeen tulee pitää sisällään, ja miten lainsäädäntöä tulisi siinä huomioida?

Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään toimintaohjeeseen liittyviä osioita. Tilauksiin liittyvä toiminta pohjautuu lainsäädäntöön; elintarvikemarkkinalakiin, oikeustoi-
milakiin eli sopimusoikeuteen sekä kauppalakiin. Tarkoituksena tässä työssä on perehtyä keskeisiin aiheeseen liittyviin teorioihin, joihin empiriaosuudessa käsiteltyä ai-
neistoa voidaan verrata.

Kuvio 1. Teoreettinen viitekehys.

2.1 Käytettävät menetelmät ja aineiston kerääminen

Opinnäytetyöni on sekä tutkimuksellinen, mutta myös toiminnallinen opinnäytetyö, koska teen toimintaohjeen toimeksiantajana toimivalle työnantajalleni. Tutkimustyypiltään työ on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus sekä empiirinen oikeustutkimus, joiden avulla saadaan parhaiten vastaus opinnäytetyöongelmaan. Käsiteltävä teoriani pohjautuu elintarvikemarkkinalakiin (1121/2018), kauppalakiin (355/1987) oikeustoi-
milakiin (228/1929) sekä lakiin sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978). Empiria osuudessa käytän havainnointia, toimeksiantajalta saatua aineis-
toa ja sähköpostin välityksellä tapahtunutta keskustelua Pirkanmaan Osuuskaupan
kentän tuen päällikön kanssa.

Kanasen (2015, 32) mukaan laadullisella tutkimuksella pyritään ilmaisemaan tutkitta-
vaa ilmiötä, eli ymmärtämään, mistä on kyse ja sitä kautta ilmiö voidaan teoretisoida.
Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu erityisesti sellaisiin tilanteisiin, kun halutaan vaik-
kapa saada hyvä kuvaus tai syvälinen näkemys ilmiöstä, ja kohdetta on tarkoitus tutkia
mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sekä paljastaa ja löytää tosiasioita. (Hirsjärvi,

Remes & Sajavaara 2009, 161; Kananen 2015, 70–71.) Laadullisessa tutkimusmenetelmässä aineistona ovat erilaiset dokumentit, tekstit, haastattelut, kyselyt ja havainnointi. (Kananen 2015, 67). Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin vastauksia haetaan laeista, lainvalmisteluaineistosta sekä oikeuskirjallisuudesta. Käytettyjä oikeuslähteitä täydennetään vielä toimeksiantajalta saaduilla dokumenteilla, keskustelulla Pirkanmaan Osuuskaupan kentän tuen päällikön kanssa sekä erilaisten artikkeleiden avulla. ”Kerättyjä aineistoja analysoidaan analyysimenetelmillä, minkä tuloksena aineistosta saadaan vastaukset tutkimuskysymyksiin.” (Kananen 2015, 52.) Oikeudellinen empiirinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, joka perustuu kokemusperäiseen havainnointiin tai mittaamiseen perustuvaan tutkimukseen, ja jossa tutkimuksen kohteena on oltava oikeudellinen ilmiö. Tutkittavia aineistoja ovat havainnointi, haastattelu sekä asiakirja-aineistot. Empiirisen oikeustutkimuksen avulla voidaan hakea vastausta kysymyksiin, miten toimitaan ja miten kuuluisi toimia. (Nieminen, Lähteenmäki & Aaltonen 2021.)

Vastausta opinnäytetyöni tutkimusongelmaan Pirkanmaan Osuuskaupan Prisma Kalevalle haettiin lainsäädännöstä, oikeuskirjallisuudesta ja keskustelusta kentän tuen päällikön kanssa. Toiveena oli saada mahdollisimman hyvä käsitys Prisma Kalevan toimintatavoista ja sähköisistä jäljitettävistä tilauksista. Toiminnallisessa opinnäytetyössä työn tarkoituksena on tuottaa jotain konkreettista. Koska työssä toteutettiin Prisma Kalevan tarpeen mukainen, selkeä ja käytännöllinen toimintaohje, on opinnäytetyöni myös toiminnallinen. Oikeuslähteinä käytettiin ensisijaisesti vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä, eli lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta; Ari Saarnilehdon ja Vesa Annolan sopimusoikeuden perusteet kirjaa, sekä Timo Karttusen ym. Juridiikan perusteet kirjaa. Heikosti velvoittavina oikeuslähteinä käytettiin hallituksen esityksiä. Työssä käytettiin myös lehtiartikkeleita, sekä muita asiaan kuuluvia www-lähteitä, joiden avulla tarkensin lainsäädäntöä.

3 TOIMINTAA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Päivittäistavarakaupan toimintaa sekä tilausvastaavien työtä ohjaavat erilaiset lait. Elintarvikemarkkinalaki (1121/2018 lyh. EML) ohjaa pääasiassa päivittäistavarakaupan toimintaa, sillä laki mahdollistaa kaupankäynnissä neuvotteluasemien tasapainottamisen ruokajärjestelmässä. EU:n direktiivin hyvän kauppataavan vastaisista säännöistä (633/2019) on tarkoituksena suojata heikommassa asemassa olevien elintarviketuotteiden toimittajia vahvempia osapuolia vastaan kiellettyjen menettelyjen toteuttamiselta. Lain päivittämisen ansiosta epäterveisiin kauppatapoihin puuttuminen helpottuu ja parantuu, kun kaupankäynnissä on yhteiset ja selkeät pelisäännöt. (Ruokavirasto www-sivut 2021; valtioneuvoston www-sivut 2021.)

Elintarvikemarkkinalain lisäksi on myös muita lakeja otettava huomioon. Sopimusoi-
keuden tärkein laki on oikeustoimilaki (Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 228/1929), lyh. OikTL). Tämä laki määrittelee tärkeimmät pelisäännöt, jotka on otettava huomioon sopimuksia solmittaessa, niiden tulkinnassa sekä riidanratkaisuisissa. Kauppalakia (355/1987) taas sovelletaan elinkeinonharjoittajien väliseen irtaimen kauppaan, jossa tavara vaihtaa omistajaa maksua, eli rahallista vastiketta vastaan. Tähän kappaleeseen on koottu tärkeimpiä kohtia edellä mainituista laeista.

3.1 Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista

Oikeustoimia koskeva laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista eli oikeustoimilaki on yleislaki. ”Laissa on annettu säännöksiä sopimuksen tekemisestä, valtuutuksesta, oikeustoimen pätemättömyydestä ja sovittelusta.” (Jaakkola & Sorsa 2005, 38.) Sopimus oikeus tarkoittaa sopimuksia käsittelevää oikeudenalaa, ja on osa velvoiteoikeutta, joka kuuluu varallisoikeuteen. Velvoiteoikeudessa tarkastelun kohteena ovat oikeussuhteissa olevien osapuolien oikeudet ja velvollisuudet. Sopimus oikeus jaetaan yleiseen sopimus oikeuteen ja erityiseen sopimus oikeuteen. Yleisessä sopimus oikeudessa sovelletaan yleisesti noudatettavia periaatteita ja normeja. Erityisessä sopimus oikeudessa sen sijaan sovelletaan erityislainsäädäntöä. (Karttunen, Laasanen, Sippel, Uitto, Valtonen, 2015, 111; Saarnilehto & Annola 2018, 1–2.)

Lähtökohtaisesti sopimusoikeuden perustana on yleisesti noudatettava oikeusohje, ”pacta sunt servanda”, joka tarkoittaa, että sopimus on pitävä. Oikeustoimilain 36 §:ssä todetaan, että ”oikeustoimen ehtoa voidaan sovitella silloin, jos ehto on kohtuuton, tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen.” Oikeustoimilaista (laki varallisuusoikeudellisista oikeustoimista 228/1929 lyh. OikTL) löytyy säännöksiä liittyen sopimuksen syntymiseen ja pätevyYTEEN. Oikeustoimilaissa on säännökset sopimuksen tekemisestä, valtuutuksesta, oikeustoimen pätemättömyydestä sekä sovittelusta. Laissa ei oteta kantaa sopimuksen sisältöön, vaan sopimuksen pätevyyttä arvioidaan lain perusteella. Yleisessä sopimusoikeudessa tarkastellaan sitovia eli oikeudellisesti velvoittavia sopimuksia. Näitä ovat säännöt sopimuksen syntymisestä, pätemättömyydestä ja tulkinnasta. Sopimuksen sitovuudella tarkoitetaan sitä, että ”sopimusta rikkovaa osapuolta uhkaa haitallisena pidettävät seuraamukset, oikeudelliset sanktiot”. (Saarnilehto & Annola, 2018, 2.)

3.2 Kauppalaki

Irtaimen tavaran kaupassa lain normit Suomessa määrittelee Kauppalaki 355/1987. (lyh. KL) Tätä lakia sovelletaan ostajan ja myyjän, elinkeinonharjoittajien välisissä kauppasopimuksissa. Kauppalaki on dispositiivinen, eli tahdonvaltainen. Tämä tarkoittaa sitä, että kaupan osapuolet voivat ottaa mukaan sellaisia sopimusehtoja, jotka poikkeavat kauppalaista. Alan kauppatapa ja osapuolten omaksumat käytännöt mahdollistavat sen, että kauppalaista voidaan poiketa. Osapuolten omaksumat käytännöt mahdollistavat sen, että osapuolet voivat sopia heidän välillään vapaasti sopimuksen ehdoista ja periaatteista, joita irtaimen kaupassa sovelletaan. Sopimuksen molemmilla osapuolilla on oikeuksia ja velvollisuuksia, eivätkä lain säännökset velvoita suoraan kumpaakaan kaupankäynnin osapuolta. Lain säännökset ovat velvoittavia ainoastaan silloin, mikäli sopimukseen ei ole muuta kirjattu. Kauppalakiin on kirjattu myös tiettyjä sopimusehtoja, joita on noudatettava. Näitä sopimusehtoja ovat tavaran vaaranvastuu, tavaran sopimuksenmukaisuus sekä virhe- ja viivästysvastuu. Sopimuskumppaneiden olisi hyvä tuntea oman alansa kauppatavat noudattamalla niitä. Tavara on luovutettava ostajalle kohtuullisessa ajassa kaupanteosta ja tavaran on vastattava ominaisuuksiltaan

kuten lajiltaan, määrältään, laadultaan ja pakkaukseltaan sitä, mitä sopimuksessa on sovittu. (Karttunen ym. 2015, 188; KL 17 §.)

3.3 Elintarvikemarkkinalaki

Elintarvikeketjua varten on säädetty elintarvikkeita koskeva erityislaki, elintarvikemarkkinalaki, (1121/2018, lyh. EML) joka on astunut voimaan Suomessa 1.1.2019. Uudistettu laki astui voimaan 1.11.2021, ja sitä sovelletaan maataloustuotteiden, muiden elintarvikkeiden, kukkasipuleiden ja eläintenruoan kauppaan. Jos tavarantoimittaja on liikevaihdoltaan ostajaa pienempi ja ostajan liikevaihto on vähintään 2 miljoonaa euroa, sovelletaan tämän lain maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden toimitussopimukseen liittyviä säännöksiä. (EML 1 §.) Laki koskee teollisuuden ja alkutuottajien kanssa tehtäviä sopimuksia, sekä Mara-sektoria, että julkista sektoria. Uudistetun lain tavoitteena on varmistaa, että kaikki maatalouden toimituksia koskevat sopimukset saadaan jatkossa kirjallisina tuottajille, elintarvikemarkkinoiden toimivuus paranisi ja näin ollen laki myös turvaisi elintarvikeketjun heikommassa asemassa olevien toimijoiden asemaa. Laissa on asetettu kaksi poikkeusta koskien kirjallisuusvaatimusta. Näiden vaatimuksien tarkoituksena on estää kohtuuttomien sopimusehtojen ja hyvien liiketapojen vastaisten sekä toisen osapuolen kannalta sopimattomien menettelyjen käytöstä. (Ruokaviraston www-sivut 2021.)

3.3.1 Elintarvikemarkkinavaltuutettu

Elintarvikemarkkinalain säätämisen yhteydessä on perustettu elintarvikemarkkinavaltuutetun virka. ”Valtuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton viranomainen.” (Elintarvikemarkkinavaltuutetun www-sivut 2022; EML 5 §.) Elintarvikemarkkinalaissa säädetään myös elintarvikemarkkinavaltuutetun nimittämisestä sekä valtuutetun toimistosta ja henkilöstöstä. (EML 6 §).

Elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviin kuuluu hyvien liiketapojen vastaisten käytäntöjen estäminen ja elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantaminen, joka tar-

koittaa, että valtuutettu valvoo vaatimusten ja kieltojen noudattamista. Elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävistä on säädetty EML:n 5 luvun 2 §:ssä seuraavasti: ”Elintarvikemarkkinavaltuutettu antaa elintarvikeketjun toimintaan liittyviä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia, sekä tiedottaa ja neuvoa elintarvikeketjun toimijoita hyvistä liiketavoista. Valtuutetun on ennen suosituksen antamista pyydettävä lausuntoa elintarvikeketjun itsesääntelyelimeltä.”

Kun elintarvikemarkkinavaltuutettu havaitsee elinkeinonharjoittajan toiminnassa lainvastaisia toimenpiteitä, pyrkii hän yhdessä elinkeinonharjoittajan kanssa käymään keskustelua ja sen avulla saada elinkeinonharjoittaja luopumaan tällaisesta lainvastaisesta toiminnasta. Jos rikkomuksen on katsottu olleen vähäinen, voi valtuutettu antaa toiminnasta huomautuksen, mikäli ankarampiin toimenpiteisiin ei ole aihetta. Jos elinkeinonharjoittaja itse oma-aloitteisesti huomaa tekemänsä virheen, ja aloittaa välittömästi korjaavat toimenpiteet kyseisessä asiassa, ei huomautusta tällöin anneta. (EML 10 §.) Julkisen varoituksen ostaja saa siinä tapauksessa, jos tekee tahallaan tai huolimattomuudesta rikkomuksen, jonka ei katsota olevan rikkomukseltaan vähäinen. Julkinen varoitus voidaan antaa esimerkiksi silloin, kun rikkomus ei anna aihetta ankarammille toimenpiteille. Elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävään kuuluu ”julkaista varoitusta koskevat julkiset tiedot viipymättä sen jälkeen, kun päätöksen kohteena oleva elinkeinonharjoittaja on saanut siitä tiedon ja päätös julkisesta rikkomuksesta on lainvoimainen.” (EML 11 §.) Elintarvikemarkkinavaltuutetun internetsivuilta löytyy vuoden ajan tiedot rikkomisen luonteesta, sen tyypistä sekä elinkeinonharjoittajasta, joka rikkomuksesta on vastuussa. (EML 11 §.)

Elintarvikemarkkinalain 11 § a-kohdassa elintarvikemarkkinavaltuutettu voi myös kieltää ostajaa jatkamasta tai uusimasta menettelyä. Jos kiellolle on erityistä syytä, voidaan se kohdistaa sellaiseen ostajan palveluksessa olevaan, joka toimii ostajan luokun. Kiellon lisäksi ostaja voi saada tehosteeksi myös uhkasakon. Hallintolain (434/2003, lyh. HL) mukaan elintarvikemarkkinavaltuutetulla ja muilla toimiston palveluksessa olevilla virkamiehillä on oikeus tehdä ennalta ilmoittamatta tarkastuksia elinkeinonharjoittajan tiloissa, pois lukien kotirauhan piiriin kuuluvat tilat. (EML 13 a §). Tutkimuksen kohteena olevalle asianosaisella on ilmoitettava tarkastuksen ajankohdasta ja tutkittavalla on myös oikeus olla läsnä tarkastusta suoritettaessa, jotta tarkastuksessa mahdollisesti ilmi tulevista seikoista asianosainen voi esittää kysymyksiä

ja huomioita. (HL 39 §.) ”Valtuutetulla ja toimiston palveluksessa olevalla tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on myös oikeus tutkia tallennusvälineestä huolimatta asiakirjoja, tietojenkäsittelyn tallenteita, liikekirjeenvaihtoa, kirjanpitoa, tietojärjestelmiä ja ottamalla niistä jäljennöksiä, jotka ovat välttämättömiä vaatimusten ja kieltojen noudattamisen varmistamiseksi, ja joilla katsotaan olevan merkitystä lain noudattamisen valvonnan puitteissa.” (EML 13 a §.)

3.4 Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa

Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978 lyh. SopMenL) säätelee elinkeinonharjoittajien välisiä liikesuhteita. Lain tavoitteena on estää hyvien liiketapojen vastainen ja sopimaton menettely elinkeinonharjoittajien välisessä markkinoinnissa ja muussa liiketoiminnassa. (SopMenL 1 §.) Hyvän liiketavan vastaisella, eli kielletyllä menettelyllä tarkoitetaan väheksymistä, halventamista, jäljittelyä sekä harhaanjohtavaa ja totuudenvastaista markkinointia. (Hemmo & Hoppu 2018, 4 luku.) Sopimattomalla menettelyllä elinkeinotoiminnassa tarkoitetaan totuudenvastaista, tai muutoin harhaanjohtavaa ilmaisua. Tällaisten sopimattomien menettelyjen käyttäminen voi vahingoittaa toisen elinkeinonharjoittajan toimintaa. (SopMenL 1–2 §.)

4 SOPIMUS JURIDISESTA NÄKÖKULMASTA

4.1 Sopimus ja sen syntyminen

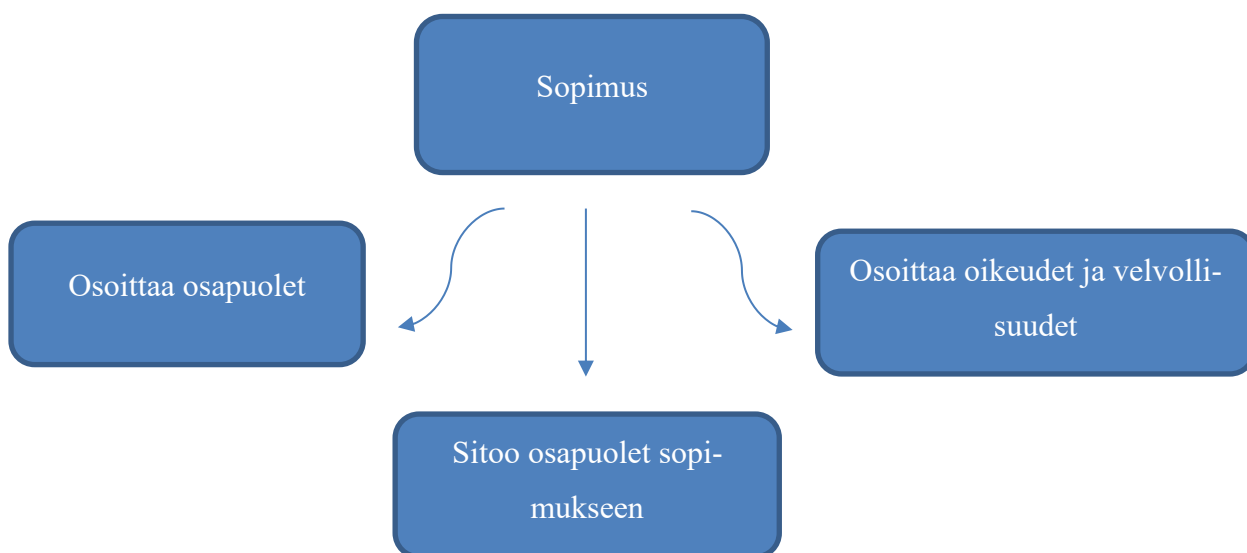
Sopimukset ovat kahden osapuolen välinen oikeustoimi. Oikeustoimella tarkoitetaan tahdonilmaisua, jolla oikeuksia perustetaan, muutetaan tai kumotaan. (Saarnilehto & Annola 2018, 8.) Kun ostajana toimiva osapuoli saa tuotteen myyjältä tarjouksen, joka sisältää ehdot sopimuksen sisällöstä, ja jonka ostaja hyväksyy, syntyy oikeudellisesti pitävä sopimus. (OikTL 1 §; Saarnilehto & Annola 2018, 44–45.) Kaikkia yrityksissä tehtäviä hankintoja, joita ovat edeltäneet tarjouspyynnöt, tilaukset ja tilausvahvistukset, ovat sopimuksen osia. ”Tilaus on tarjous sopimuksen tekemisestä ja tavaroiden toimittaminen päätellään vastaukseksi tarjoukseen.” (Saarnilehto & Annola 2018, 9.)

Sopimus toimii keskinäisenä vuorovaikutuksena sopimusosapuolten välillä, koska se on tehokas keino riskienhallinnan välineenä ja toimii myös korvausvastuun perusteena. (Saarnilehto & Annola 2018, 1–2.)

Kuvio 2. Sopimuksen syntyminen.

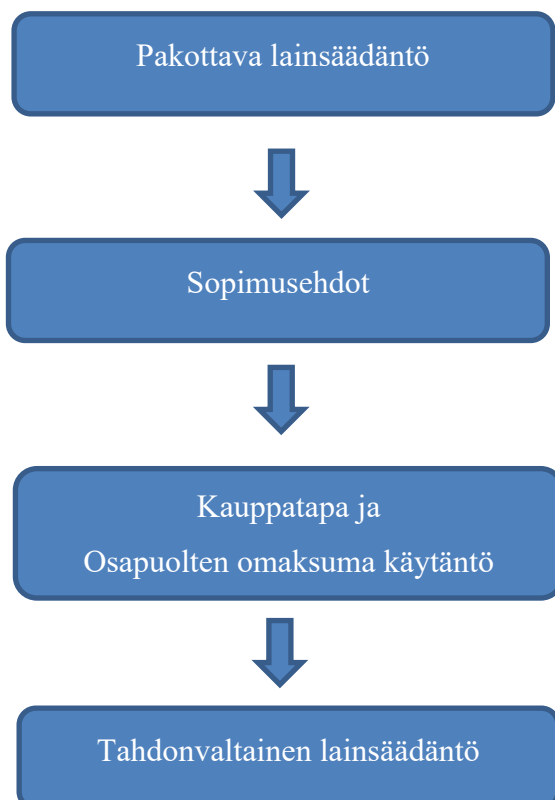
Sopimusten sitovuuden periaate on tärkeä oikeudellinen periaate. Sopimus on kaksipuolinen oikeustoimi, jonka tarkoituksena on säädellä osapuolten välisiä oikeuksia, velvollisuuksia ja riskejä. Sopimus toimii lähtökohtana yhteisille pelisäännöille, joita sopimussuhteessa luodaan. (Karttunen ym., 2015, 124). Sopimus toimii myös keskinäisenä vuorovaikutuksena sopimusosapuolten välillä, koska se on tehokas keino riskienhallinnan välineenä toimiessaan myös korvausvastuun perusteena. Sopimuksen tärkeimpänä tehtävänä on sitoa molemmat osapuolet oikeudelliseen suhteeseen, jossa sopimalla ehdot, saavutetaan yhteinen tahtotila. (Saarnilehto & Annola 2018, 1–2.) Sopimuksista säännellään monissa eri laeissa. Sopimusoikeuden alalla vakiintuneita oikeusperiaatteita pidetään merkittävinä oikeuslähteinä, kun sopimuksia arvioidaan. Oikeusperiaatteet ovat vakiintuneet oikeuskäytännön kautta. (Saarnilehto & Annola 2018, 16.)

Kuvio 3. Sopimuksen tehtävät. (Karttunen ym. 2015, 129)

On sopimus sitten suullinen, tai kirjallinen, ovat ne yhtä sitovia. Sitovia sopimuksia voi sopimusvapaudesta johtuen tehdä myös puhelimitse. Kun sopimus on tehty puhelimitse, on sopimus sisältöineen, sekä toisen osapuolen antama hyväksyntä sille osattava tarvittaessa näyttää toteen. Siksi on suositeltavaa, että sopimus tehdään aina kirjallisesti. Puhelimessa sovittuihin sopimuksiin on aina hyvä pyytää vahvistus sähköisesti sähköpostilla, jolla sopimus pystytään näyttämään toteen ja siitä jää sähköinen jälki. (Karttunen ym. 2015, 171).

Mikäli sopimusosapuolten välille syntyy epäselvyyksiä sopimuksen tulkinnassa, noudatetaan ongelmatilanteissa kuviossa 4. kuvattua normien soveltamisjärjestystä. Tulkinnan tarkoituksena ja tavoitteena on selvittää mitä sopimusosapuolet ovat sopimuksella tarkoittaneet. (Saarnilehto & Annola 2018, 151). Normien soveltamisjärjestyksessä on muistettava, että myös kauppatavan pitää olla toimialalla yleisesti hyväksytty ja sitä on noudatettava yleisesti, jotta kauppatapa voisi syrjäyttää lain säännökset. Kauppatavan huomioon ottaminen ei myöskään edellytä, että sopimuskumppanit tunsivat kauppatavan. Elinkeinonharjoittaja saattaa tällöin joutua kärsimään haitallisista seurauksista, jos kauppatapa on hänelle tuntematon. Kauppatapa ei tarkoita myöskään samaa asiaa, kuin elinkeinonharjoittajan yleisesti käyttämät ehdot. Yleiset sopimusehdot tulee ottaa osaksi sopimusta, mutta niihin ei voi vedota pelkästään kauppatapana. (Saarnilehto & Annola 2018, 44.)

Kuvio 4. Oikeusohjeiden velvoittamisjärjestys. (Karttunen ym. 2015, 124)

4.2 Ennakoiva sopiminen ja oikeusmuotoilu

Liiketoimintaa ei voi harjoittaa ilman sopimuksia. (Jaakkola & Sorsa 2002, 37). Elin-
tarvikeketjun kauppatapalautakunta on antanut suosituksen 23.1.2018, jonka perus-
teella kaikissa pitkissä liikesuhteissa olevien sopimuskumppaneiden on elintarvikeket-
jun sopimuksissa lähtökohtaisesti käytettävä kirjallista sopimusta. Kirjallista sopi-
musta on käytettävä myös, vaikka toinen kaupankäynnin osapuoli ei sitä osaisi vaatia.
(HE 121/2018.) Sopimustoiminnan, eli ennakoivan juridiikan merkityksellä yrityks-
sessä osana riskienhallintaa on merkittävät vaikutukset. Ennakoivaa sopimusta pide-
tään ennaltaehkäisevänä riskienhallinnan keinona, kun sopimuksia tehdään. Useimpiin
riskeihin on mahdollista varautua ennalta hyvin, kun sopimukset laaditaan huolella.
(Jaakkola & Sorsa 2002, 37.) Soile Pohjonen kertoo artikkelissaan, että ennakoivassa
sopimisessa (proactive contracting) on kyse sopimustoiminnasta, jonka päämääränä
on varautua tulevaisuuteen saavuttamalla molempien sopimusosapuolien tavoitteet.
(Pohjonen, S. 2005.) Hyvissä sopimuksissa vastuut ja riskit jaetaan selkeästi sopimus-
osapuolien kesken, ja sopimus toimii erinomaisena apuvälineenä liiketoiminnan suun-
nittelussa ja johtamisessa, jossa sen tarkoituksena on luoda ja turvata asiakas- ja liike-
suhteita, minimoida liiketoiminnan riskejä sekä häiriötilanteita ja toimia myös varau-
tumisen välineenä sekä muistilistana sopimusosapuolten välisissä neuvotteluissa. Kari
Hoppu toteaaikin hyvää kauppatappaa koskevassa artikkelissaan, että sopimuksen on ol-
tava mahdollisimman selkeä ja sen avulla on hyvä ennakoida ottamalla selvää tärkeistä
ja olennaisista asioista. Tällaisia ovat sopimuksen voimassaoloaika, sopijaosapuolten
oikeudet ja velvollisuudet, hinnoittelu, maksu- ja toimitusehdot sekä irtisanomisaika –
ja ehdot. (Hoppu, K. 2021.)

Kun sopimus on suunniteltu huolella, se on selkeä ja helposti ymmärrettävä, auttaa
sopimus torjumaan mahdollisia tulevia riitoja sopimuskumppaneiden välillä, sillä laa-
dukkaiden sopimusten avulla mahdollistetaan ongelmien torjuminen, ja parannetaan

yrityksen tuottavuutta, osapuolten välistä asemaa voidaan selventää ja näin olleen voidaan myös turvata yhteisten tavoitteiden saavuttaminen. (Jaakkola & Sorsa 2005, 8–9; Haapio & Järvinen 2018, 1.1.)

Oikeusmuotoilu; mitä miksi ja miten -lehtiartikkelissa Tuomas Pöysti kertoo, että ”Oikeusmuotoilun periaatteiden toteutumisen kannalta tärkeää on uteliaisuus siihen, että asioita voidaan tehdä uudella tavalla, ja oikeusmuotoilun lähtökohtana on, että oikeus kuuluu kaikille.” (Valtiolla [www-sivut](http://www.sivut) 2022.). Oikeudellisen muotoilun (legal design) yhtenä tavoitteena onkin oikeudellisten riskien välttäminen, jossa muotoilemalla sopimusehtoja sekä lakitekstiä, saadaan nämä helpommin ymmärrettävämmäksi kaikille ihmisille. Oikeusmuotoilua kutsutaan prosessiksi, jota hyödyntämällä voidaan juridisia asiakirjoja ja toimintatapoja kehittää selkeämmiksi ja helpommin ymmärrettävämmäksi, kun tunnistetaan jo etukäteen juridiset ongelmat ja ristiriidat. Oikeusmuotoilu lähtee aina jokaisesta käyttäjästä. Muotoilu kehittyy käyttäjien tarpeita ajatellen. Oikeudelliseen muotoiluun panostaminen ehkäisee välttymään ongelmien ja ristiriitojen syntymiseltä, ja se myös edistää haluttuja asioita sopimussuhteessa parantaen palveluita ja lisäten ymmärrettävyyttä. (Kaave 2016.)

4.3 Sopimuksen sisältö ja ehdot

Sopimusehtojen laatimisen syynä on se, jotta sopimuksen tekeminen helpottuisi. Kaupankäynnin ehdot tulee aina määritellä sopimuskumppanien välillä, ja usein sopimussuhteen vahvempi osapuoli voi esittää heikommalle osapuolelle omia vakioehtojaan, joihin myyjänä toimiva osapuoli ei halua sitoutua, eikä ostajana toimiva osapuolikaan halua omista vakioehdoistaan poiketa. Vaikka sopimuskumppaneiden välillä ei päästäisi yhteisymmärrykseen, saatetaan kuitenkin erimielisyyksistä huolimatta yhteistä kaupantekoa jatkaa sopimusehtojen ollessa molemmille epäselviä. Mahdollisten erimielisyystilanteiden sattuessa sopimus sitoo, ja on pätevä, jolloin sisältö on ratkaistava tällöin tulkitemalla itse sopimusta. Jotta tällaiseen tilanteeseen sopimuksen tulkinnaissa ei jouduttaisi, tulisi vahvemman osapuolen huolehtia sopimusehtojen selkeydestä ja yksiselitteisyydestä, joita sopimussuhteeseen sovelletaan. Tällaista tapaa, eli

sopimuksen tulkintaa pidetään epätoivottavana, ja siitä syystä sopimussuhteeseen sovellettavien sopimusehtojen tulisi olla mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä, ja ”sopimussuhteessa vahvemman osapuolen tulisi niistä huolehtia”. (HE 121/2018.)

Elintarvikemarkkinalaki kieltää muun muassa liian pitkät maksuajat, tilausten viime hetken peruutukset, sopimusehtojen yksipuoliset muutokset, myyntiin liittymättömät maksut, kaupalliset kostotoimet sekä liikesalaisuuksien laittoman käytön. (Maa- ja metsätalousministeriön www-sivut 2022; EML 2 a–2 h.) Elinkeinonharjoittajien välisissä liikesuhteissa vallitsee pääsääntöisesti sopimusvapaus. Sopimuksen sisältö täsmentyy sopimusehtojen avulla ja sopimusvapaus mahdollistaa, että sopimusosapuolet voivat sopia vapaasti niistä ehdoista, joita sopimukseen on sisällytettävä. Ehdot, jotka ovat hyvän tavan vastaisia tai muutoin laissa kiellettyjä, eivät ole sallittuja ehtoja. Näiden ehtojen kieltäminen voi riippua asian luonteesta tai perustua lain säännökseen. (Saarnilehto & Annola 2018, 143.)

Tarjous sopimuksen tekemisestä ja siihen annettu vastaus sitovat tarjouksen tekijää sekä vastauksen antajaa, kuten oikeustoimilain 1 luvussa on säädetty. Sopimuksien sitovuuteen liittyy myös se, ettei toisella osapuolella ole oikeutta muuttaa sopimusehtoja yksipuolisesti toisen vahingoksi. Esimerkkinä hyvän kauppataavan vastaisesta menettelystä on sellainen, jossa ostaja on tilannut tavarantoimittajalta jotain tuotetta liikaa. Nämä tuotteet eivät ole kuitenkaan menneet kaupaksi heikon menekin vuoksi, jolloin ostaja ilmoittaa myyjälle maksavansa tuotteista tämän vuoksi vähemmän, kuin mitä sopimuksessa on alun perin sovittu maksettavan. Hyvä kauppatapa edellyttää, että vahvemman neuvotteluaseman omaava osapuoli ei voi määrätä yksipuolisesti sopimusmuutoksista, vaan jotta sopimusta voidaan muuttaa, on siitä sovittava sopimus-kumppaneiden välillä yhteisesti. (HE 121/2018.)

Sopimuksen perusteella voidaan myös arvioida, onko toinen osapuoli velvollinen maksamaan korvauksia, eli sanktioita toiselle osapuolelle. (Saarnilehto & Annola 2018, 5–7; Karttunen ym. 2015, 115.) Yleiset sopimusehdot tulevat osaksi sopimusta silloin, kun niihin viitataan sopimuksessa ja sopimuksen molemmat osapuolet ovat niihin tutustuneet. Hankintasopimuksessa tulee sopia kirjallisesti maksuehdoista, laatuvaatimuksista, toimitusehdoista, sopimuksen kestosta, irtisanomisehdoista sekä miten toimia ylivoimaisen esteen tilanteissa. Sopimuksia tehtäessä on aina otettava myös

huomioon kauppatapa. Kauppalain (355/1987) 3 §:n mukaan kauppatapa menee tahdonvaltaisten lain säännösten edelle. (Jaakkola & Sorsa 2005, 60.)

Vakiosopimus on sopimus, jossa ehdot on laadittu etukäteen valmiiksi käyttämällä vakioehtoja eli yleisiä sopimusehtoja. Vakioehdot ovat tarkoitettu käytettäväksi erisopimuskumppaneiden kanssa. Vakioehtojen tarkoituksena on helpottaa sopimusten tekemistä ja vakioehdot koetaan hyviksi, koska ne toimivat muistilistana, joiden ansiosta tulee otettua huomioon kaikki tärkeimmät oikeudelliset seikat sopimuksessa. Vakioehdot tasapainottavat yritysten riskienhallintaa ja ennen kaikkea vahvistavat kauppatappaa. (Jaakkola & Sorsa 2005, 168-169.)

4.4 Hyvä kauppatapa

Kauppatapa ei synny ensimmäisestä kerrasta sopimuskumppaneiden välillä. Hyvä kauppatapa syntyy vähitellen, toistuvan noudattamisen seurauksena (Saarnilehto & Annola 2018, 44-45.) Kauppatapalla tarkoitetaan, että sopijaosapuoli voi vedota jonkin sopimusehdon kohdalla tiettyä sopimustyyppiä koskevaan tai kahden yrityksen välille aikojen myötä muodostuneeseen kauppatapaan, jossa periaatteena on turvata kahden yrityksen välille muodostunutta toimintaa. Tämän toiminnan tarkoituksena on kunnioittaa sopimusvapautta, jotta se mahdollistaa jatkossakin sopimusosapuolten välisen luottamuksen ja keskinäisen kilpailukyvyn sekä sopimuskumppanien sopimussuhteen jatkuvuuden. (Jaakkola & Sorsa 2005, 20; Kauppakamari [www-sivut](http://www.kauppakamari.fi) 2022.)

Kauppatapa ei saa olla yhteiskunnan etujen vastaista, lainvastaista, kohtuutonta tai hyvän liikemoraalin vastaista. (Saarnilehto & Annola 2018, 44). Hyvään kauppatapaan kuuluu sopimusosapuolten menettely vastuullisesti, joka tarkoittaa, että on noudatettava hyvää liiketapaa ja toimia vilpittömässä mielessä. Kari Hopun mukaan sopimusosapuolten on noudatettava lakia ja kilpailulainsäädäntöä hyvän kauppatapan periaatteiden mukaisesti, sillä lain vastainen toiminta katsotaan hyvän kauppatapan vastaiseksi. (Hoppu, K. 2021.) On suositeltavaa laatia sopimus aina kirjallisesti. Sopimuksen on oltava mahdollisimman selkeä ja siinä on otettava huomioon mahdollisimman monta ennakoitavissa olevaa tärkeää kohtaa. Näitä ovat sopimuksen voimassaoloaika,

molempien sopimusosapuolten oikeudet ja velvollisuudet, maksuehdot, toimitusehdot, tuotteen hinnoittelu sekä irtisanomisaika ja -ehdot. (Hoppu, K. 2021.)

4.5 Kielletyt kauppatavat ja sopimusehdot

”Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa sovelletaan EU:n kauppatapadirektiiviä (633/2019) hyvän kauppatavan vastaisiin käytäntöihin, kun myyjänä toimii tavarantoimittajat, joiden:

a) vuotuinen liikevaihto on enintään 2 000 000 euroa, ja kun ostajien vuotuinen liikevaihto on yli 2 000 000 euroa;

b) vuotuinen liikevaihto on yli 2 000 000 euroa ja enintään 10 000 000 euroa, ja kun ostajien vuotuinen liikevaihto on yli 10 000 000 euroa;

c) vuotuinen liikevaihto on yli 10 000 000 euroa ja enintään 50 000 000 euroa, ja kun ostajien vuotuinen liikevaihto on yli 50 000 000 euroa;

d) vuotuinen liikevaihto on yli 50 000 000 euroa ja enintään 150 000 000 euroa, ja kun ostajien vuotuinen liikevaihto on yli 150 000 000 euroa;

e) vuotuinen liikevaihto on yli 150 000 000 euroa ja enintään 350 000 000 euroa, ja kun ostajien vuotuinen liikevaihto on yli 350 000 000 euroa.” (HE 199/2020; EU 2019/633 1 artikla.)

Elintarvikemarkkinalakiin on hyväksytty EU-direktiivin, eli kauppatapadirektiivin (633/2019) edellyttämiä hyvien kauppatapojen vastaisia kieltoja. (Ruokaviraston www-sivut 2021.) ”Hyvän liiketavan vastainen- tai muutoin sopimattoman menettelyn käyttäminen toista elinkeinonharjoittajaa vastaan on kielletty elinkeinotoiminnassa.” Tähän viitataan sopimattomasta menettelystä annetun lain (1061/1978 lyh. SopMenL) 1:1 §:n säännöksessä.

Myös EML 4 §:ssä kielletään käyttämästä hyvän liiketavan vastaista ja muutoin sopimatonta menettelyä elinkeinonharjoittajaa vastaan. Kun hankintasopimuksia laaditaan, on sopimuksien laatimisen vaiheen yhteydessä kiinnitettävä huomiota erityisesti pakottaviin säännöksiin, jotka liittyvät sopimusehtoihin ja sopimusjärjestelyihin. Pakottavat säännökset koskevat muun muassa tietyn pituuden ylittäviä maksuaikoja, tilauksien peruuttamista lyhyellä varoitusajalla, yksipuolisia ehtojen muutoksia, myyntiin liittymättömiä maksuja sekä kaupallisia kostotoimia. (EML 2 a–2 g §; HE199/2020.) Uusien toimitussopimusten kohdalla on maksuaikojen koskevaa säännöstä sovellettava 1.11.2021 alkaen. Kaikki aiemmin tehdyt sopimukset on muutettava lain mukaisiksi 1.5.2022 mennessä. (Ruokaviraston www-sivut 2022.)

Lainsäädäntö asettaa rajoituksia myös vastuunrajoitusehdoille. Sopimus tai sen ehto ei saa olla kohtuuton. Sopimuksen vahvempi osapuoli ei myöskään saa käyttää hyväkseen heikommassa asemassa olevaa sopimuskumppania niin, että se olisi kohtuutonta. OikTL 36 §:n mukaan ”Jos oikeustoimen ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen joutaisi kohtuuttomuuteen, ehtoa voidaan joko sovitella tai jättää se huomioon ottamatta. Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon oikeustoimen koko sisältö, osapuolten asema, oikeustointa tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat.”

”Jos 1 momentissa tarkoitettu ehto on sellainen, että sopimuksen jääminen voimaan muilta osin muuttumattomana ei ole ehdon sovittelun vuoksi kohtuullista, sopimusta voidaan sovitella muiltakin osin tai se voidaan määrätä raukeamaan. Oikeustoimen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta.” (OikTL 36 §.) Vastuusta ei voida vapautua, mikäli vahinko on seurausta tahallisesta tai törkeästä huolimattomasta toiminnasta. ”Kielletyn ehdon käyttämisestä on yleensä seurauksena koko sopimuksen tai ehdon pätemättömyys.” (Saarnilehto & Annola 2018, 143-144.)

4.5.1 Pitkät maksuajat ja tilausten perumisen kielto

Elintarvikemarkkinalain (1121/2018) 2 § a kohdan 1. momentin mukaan ”maataloustuotteet ja elintarvikkeet on maksettava 30 päivän kuluessa joko toimituspäivästä, tai

maksettavan määrän vahvistamisesta, jos tämä on toimituspäivää myöhemmin.” Ostajan vahvistaessa tuotteen maksettavan määrän, alkaa maksuaika kulua toimituspäivästä. ”Maksujen viivästyminen vaikuttaa kielteisesti tavarantoimittajan taloudelliseen elinkelpoisuuteen ilman, että tämä saisi vastineeksi hyötyä.” (HE 199/2020). Lain mukaan ostaja ei voi peruuttaa tilattuja elintarvikkeita ja muita pilaantuvia maataloustuotteita lyhyellä varoitusajalla alle 30 päivää ennen sovittua toimitusajankohtaa. Syynä lyhyen varoitusajan peruuttamisen kiellolle sekä hävikkivastuun siirtämisestä myyjälle on se, että ostaja ei voi olettaa tavarantoimittajan eli myyjän löytävän muita vaihtoehtoja peruuntuneiden kauppojen takia myymättä ja käyttämättä jääneille tuotteille. (EML 2 b §; HE 199/2020.) Kun lyhyellä varoitusajalla tapahtuvat tilausten peruutukset kielletään laissa, se luo vakautta heikommassa asemassa olevalle osapuolelle. Jatkossa kaikkiin hankintoihin, jotka liittyvät elintarvike- ja maataloustuotteisiin on noudatettava elintarvikemarkkinalain säännösten mukaisia sopimusehtoja- ja käytäntöjä. Nämä lain säännösten vaatimat sopimusehdot ja niihin liittyvät käytännöt voivat poiketa aiemmin käytössä olleista sopimusehdoista. Kun hankintasopimuksia laaditaan jatkossa, on lain pakottaviin säännöksiin kiinnitettävä huomiota, joka liittyy kiellettyihin sopimusehtoihin ja sopimusjärjestelyihin. (EML 2 a–2 g §.)

Päivitetyn lain tavoitteena on estää hyvien liiketapojen vastainen käyttö, sekä toisen osapuolen kannalta sopimattomien menettelyjen käyttö sekä varmistaa elintarvikemarkkinoiden toimivuus ”turvaamalla elintarvikeketjun heikommassa asemassa olevien toimijoiden asemaa” (HE 121/2018), kun tuottajat saavat jatkossa maataloustuotteiden myyntiä koskevat sopimukset kirjallisina. (HE 199/2020.) Vuonna 2019 annettu EU-kauppatapadirektiivi (633/2019) vaatii, että elintarvikemarkkinalakia on täydennettävä, jotta se vastaa hyvän kauppatavan vastaisista säännöistä, koska laissa säädelään sopimuskäytäntöihin liittyvistä seikoista. Tämä on ollut syynä siihen, minkä vuoksi lakiin on lisätty kauppatapadirektiivin edellyttämiä kansallisia säädöksiä. (EU 633/2019.)

4.5.2 Sopimusehtojen yksipuoliset muutokset ja maksut

Kiellettyjä käytäntöjä EU:n kauppatapadirektiivin (2019/633) 3 artiklan 1 kohdan sekä elintarvikemarkkinalain (1121/2018) 2 § c kohdan mukaan ovat seuraavat asiat: ”ostajalla ei ole oikeutta muuttaa maataloustuotteisiin ja elintarvikkeisiin liittyviä sopimusehtoja yksipuolisesti, taikka soveltaa sellaista kiellettyä menettelyä, jotka koskevat toimitusta tai siihen liittyvää jakelun tiheyttä, menetelmää, paikkaa, ajankohtaa sekä määrää, laatuvaatimuksia, maksuehtoja ja hintoja.” Esimerkiksi toisen sopimusosapuolen muuttaessa sopimusehtoja yksipuolisesti, takautuvasti tai muulla tavoin, josta ei ole sopimuksessa yhteisesti sovittu, on se katsottava hyvän kauppatapan vastaiseksi menettelyksi. (Kauppakamarin www-sivut 2022).

Sopimuksessa on kielletty käyttämästä sellaista ehtoa, taikka muutoin soveltaa sellaista menettelyä, jonka perusteella ostaja voisi vaatia tavarantoimittajalta maksua sellaisten maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden osalta, jotka eivät liity myyntiä varten ostettuihin tuotteisiin. Tällä tarkoitetaan, että ”ostaja ei saa vaatia tavarantoimittajalta maksua tuotteiden pilaantumisesta tai katoamisesta ostajan tiloissa tai korvauksia myyntiä koskevista asiakasvalitusten kustannuksista, jos ne eivät ole aiheutuneet tavarantoimittajan virheestä tai huolimattomuudesta.” (EML 2 d §.)

4.5.3 Kaupalliset kostotoimet ja palautukset

”Kaupallisilla kostotoimilla tai niillä uhkaaminen on laissa kielletty. Kaupallisia kostotoimia tavarantoimittajia vastaan ostajat saattavat käyttää, kun tavarantoimittajat käyttävät lakisääteisiä ja sopimusperusteisia oikeuksiaan tekemällä yhteistyötä viranomaisen kanssa, tai saattamalla asian viranomaisten käsiteltäväksi. Tällaisia kostotoimia ovat tuotteiden tilausmäärien vähentäminen ja tuotteiden poistaminen ostajan valikoimista. Tiettyjen tavarantoimittajan tarjoamien palveluiden ostamisen lopettamista pidetään hyvän kauppatapan vastaisena, eli kiellettyinä kauppatapana.” (EU 2019/633.) Hyvä kauppatapa edellyttää, että sopimussuhdetta ei pidä päättää uhkailemalla sen päättämällä. (HE 121/2018; EML 2 a–2 g §.) Ostajan hävikkivastuusta on mainittu elintarvikemarkkinalain 2 § f kohdassa, että tavarantoimittajaa ei saa vaatia sopimaan

hävikkivastuusta. Hävikkivastuusta sopimisella tarkoitetaan, että myymättä jääneitä tuotteita ei saa palauttaa tavarantoimittajalle maksamatta niistä, tai niiden hävittämisestä, jos siitä ei ole yhteisesti ja kirjallisesti etukäteen sovittu.

5 TOIMINTAOHJEIDEN LAATIMINEN

5.1 Nykytilanteen kuvaus

Päivitetty elintarvikemarkkinalaki (1121/2018) vaatii, että kaikki nykyiset hankintasopimukset on päivitettävä uudelle pohjalle 1.5.2022 mennessä. Tässä tutkimuksessa ei toteutettu hankintasopimuksen laatimista, sillä hankintasopimukset tehdään kolmen (3) eri valikoimapäällikön toimesta. Hankintasopimukset tehdään Pirkanmaalla paikallisesti silloin, kun kyse on Pirkanmaan Osuuskaupan omasta hankinnasta. Valtakunnalliset ketjuvalikoimien hankinnat tehdään SOK:lla. (Kentän tuen päällikkö, sähköposti 23.2022.) Tilauksia tehdään Prisma Kalevassa edelleen paljon puhelimitse, mutta heti lain muutoksen astumisesta voimaan 1.11.2021 alettiin jo noudattaa lain asettamia vaatimuksia.

5.2 Lähtötilanne

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa Prisma Kalevalle toimintaohjeistus sähköisiin kirjallisiin tilauksiin, sekä sopimusohjat tilauksiin ja tilausvahvistuksiin.

Tässä kappaleessa esitellään toimintaohjeistuksen laatiminen. Toimintaohjeistusta laadittaessa tarkoituksena oli tarkastella ja tunnistaa lainsäädännön vaikutusta toimeksiantajalle laadittuun toimintaohjeistukseen.

Toimeksiantajalla on käytössään erinäisiä järjestelmäohjeita tilauksien tekemiseen, (Kentän tuen päällikkö, sähköposti 23.2022) mutta aikaisempaa toimintaohjeistusta tilausten tekemiseen ei ole ollut, joten tarkoituksena oli laatia uusi selkeä ohjeistus, joka vastaisi nykyä lainsäädäntöä ja sen asettamia tarkkoja vaatimuksia tilaamiseen. Tavoit-

teena on, että suuri osa tilauksista tapahtuisi jatkossa tilausjärjestelmän kautta sen tehokkuuden vuoksi, ja siinä myös lainsäädännön vaatimukset täyttyisivät ilman erillisiä toimenpiteitä. (Kentän tuen päällikkö, sähköposti 23.3.2022).

Vastauksia tutkimuskysymyksiin haettiin lainsäädännöstä, lainvalmisteluaineistosta sekä oikeuskirjallisuudesta. Edellä mainittuja oikeuslähteitä täydennettiin toimeksiantajalta saaduilla dokumenteilla. Laaditun toimintaohjeistuksen sisältöä verrattiin lähdeaineistoon, jotta mahdolliset ristiriidat tai puutteet lainsäädännön osalta voitiin havaita. Toimintaohjeistuksen tekeminen alkoi toimeksiannon yhteydessä käydylle keskustelulla oman esihenkilöni kanssa, sekä kentän tuen päällikön pitämällä infon aiheesta Pirkanmaan Osuuskaupan tilauksia tekeville vastuuihmisille. Teams-infossa kävimme läpi uuden elintarvikemarkkinalain tuomia muutoksia jatkossa tehtäviin tilauksiin. Teams-kokouksessa käytiin läpi pääpiirteittäin niitä muutoksia, joita uudistettu elintarvikemarkkinalaki toi astuessaan voimaan 1.11.2021, sekä asioita, mihin on erityisesti kiinnitettävä huomiota tilauksia tehdessä. Esihenkilöni kanssa keskustelimme elintarvikemarkkinalain tuomista muutoksista, joita se tuo astuessaan voimaan, ja jotka on huomioitava Prisma Kalevaa koskevassa toimintaohjeessa.

Toimintaohjeistuksen luominen perustui havainnointiin ja opinnäytetyön teoriaan, sekä lähdemateriaalina käytettyihin toimeksiantajan dokumentteihin. Toimintaohjeistusta alettiin luomaan aiheesta kerätyn materiaalin avulla, ja ohjeistuksesta pyrittiin saamaan mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen, rakenteeltaan sellainen, että sen tietojen päivittäminen olisi jatkossa helppoa.

Prisma Kalevan toimintaohjeistus toteutettiin toimintaohjeistus -pohjalle, joka muokattiin sopivaksi tätä työtä varten. Ohjeistuksen muoto ja fontti, sekä Pirkanmaan Osuuskaupan logo saatiin helpon pysymään ulkoasultaan yhteneväisenä muiden toimintaohjeistuksien kanssa, joita toimeksiantajallani on. Tämä toimintaohjeistus on tarkoitettu toimeksiantajani, Pirkanmaan Osuuskaupan Prisma Kalevan tilauksia tekevän henkilöstön eli tiimivastaavien käyttöön helppolukuiseksi ohjeistukseksi ja tueksi koskien sähköisiä tilauksia. Laadittu toimintaohjeistus tallennettiin opinnäytetyön liitteeksi (Liite 1). Liitteenä 2 on tilausvahvistuksen mallipohja ja liitteenä 3 tilauksen mallipohja.

Valmis versio toimintaohjeistuksesta, sekä tilaus- ja tilausvahvistus sopimus pohjista toimitettiin toimeksiantajan hyväksyttäväksi ennen niiden käyttöönottoa. Toimintaohjeistus on ollut myös henkilöstön, eli tilauksia tekevien tiimivastaavien luettavana ja kommentoitavana, jotta ohjeistukseen on voitu tehdä tarvittavia lisäyksiä ja korjauksia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli luoda Pirkanmaan Osuuskaupalle toimintaohjeistus sähköisiin kirjallisiin tilauksiin sekä tilaus- ja tilausvahvistuksista sopimus pohjat vastaamaan ajantasaista lainsäädäntöä. Työni tavoitteet onnistuivat hyvin ja työ on edennyt aikataulun mukaisesti. Vaikka vuorotyö ja muut erilaiset vastoin käymiset ovatkin aiheuttaneet välillä haasteita tämän työn tekemiselle, tuli toimintaohjeistuksesta selkeä ja onnistunut. Työhön valittu tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruumenetelmä osoittautuivat oikeaksi valinnaksi tähän työhön. Toimintaohjeistusta on käyty lävitse toimeksiantajan puolelta oman esihenkilön sekä kentän tuen päällikön kanssa, jotta lopputulos on saatu vastaamaan toimeksiantajan odotuksia. Toimintaohjeistus on lähetetty sekä kentän tuen päällikölle, omalle esihenkilölleni sekä tilauksia tekeville tiimivastaaville kommentoitavaksi mahdollisten lisäyksien ja korjauksien osalta. Lopuksi toimintaohjeistus on hyväksytetty kentän tuen päälliköllä.

Toimintaohjeistus on vastannut Pirkanmaan Osuuskaupan antamaa toimeksiantoa luoda yksinkertainen toimintaohjeistus tiimivastaaville. Toimintaohjeistus on erittäin tarpeellinen ja hyödyllinen vastaamaan Pirkanmaan Osuuskaupan tarpeita sähköisten tilauksien tekemisessä, sillä toimintaohjeistukset ja sopimus pohjat toimeksiantaja ottaa käyttöön sisäisenä ohjeistuksena tilaustenteossa. Toimeksiantajalla ei ole ennestään ollut aiempaa toimintaohjeistusta sähköisistä tilauksista, joten lakimuutoksen myötä ohjeistuksen saaminen on koettu tarpeelliseksi.

Elintarvikemarkkinalakia koskevia julkaisuja ja artikkeleita oli todella vähän saatavilla, joten opinnäytetyöni teoria muodostui oikeuskirjallisuuden, lainvalmisteluaineistojen ja lakien avulla, joita täydensin toimeksiantajalta saaduilla materiaaleilla, sekä

muutamalla artikkelilla, jotka liittyivät aiheeseen. Tutkimustyöni lopuksi voin todeta, että tilauksien teossa on otettava monia lainsäädännöllisiä asioita huomioon, jotta sen tarkoitus toteutuu oikeanlaisesti.

6.1 Toimintaohjeistuksen arviointi

Tilaus ja tilausvahvistus -sopimus pohjista tuli yksinkertaiset ja selkeät. Toimintaohjeistukseni käsittelee käytännön työtä kirjallisia tilauksia tehdessä, ja ohjeistuksesta tulikin erittäin selkeä. Ohjeistus on helposti ymmärrettävissä ja luettavissa, jotta tilauksia tekevät tiimivastaavat toimivat työssään oikein lain vaatimalla tavalla. Toimintaohjeistuksen tekeminen auttoi minua itseäni ymmärtämään paremmin lain asettamia vaatimuksia. Oman työni ja kokemuksen kautta olen oppinut, että parhaiten ohjeistukset tulevat sisäistetyksi ja jäävät mieleen erityisesti silloin, kun ohjeistukset ovat helposti ymmärrettäviä, lyhyesti ja selkeästi ilmaistuja.

Toimeksiantajan kanssa yhteistyö toimi hyvin, ja mieltä askarruttaviin ongelmiin sai aina apua, kun sitä pyysi. Lähetin muutamia kertoja keskeneräisen toimintaohjeistukseni sekä teoriaosuuden tarkistukseen kentän tuen päällikölle sekä omalle esihenkilölle. Heiltä olen saanut työhöni kommentteja, kehitysehdotuksia ja muita lisäyksiä, jotka työhöni päivitin. Ohjeistuksestani on hyötyä tilauksia tekeville tiimivastaaville, ja uskon, että tekemäni toimintaohjeistus toimii myös erinomaisena perehdytysapuna tulevaisuudessa uusille vastuuhenkilöille, jotka tekevät tilauksia tavarantoimittajien kanssa ensimmäistä kertaa. Valmiin toimintaohjeistuksen olen hyväksyttänyt toimeksiantajallani ja lähetän ohjeistuksen jokaisen Prisma Kalevan tuoteryhmän tiimivastaavan sähköpostiin, jotta se on heillä aina lähellä ja helposti saatavilla. Jatkotutkimusehdotuksena ajattelen olevan toimintaohjeistuksen ylläpitäminen. On jatkossa erittäin tärkeää pitää ohjeistus ajan tasalla, mahdollisia muutoksia ja lisäyksiä varten, ja päivittäminen jääkin tulevaisuudessa toimeksiantajan tehtäväksi.

LÄHTEET

Elintarvikemarkkinalaki 14.12.2018/1121 muutoksineen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181121>

Elintarvikemarkkinavaltuutetun www-sivut 2022. Viitattu 17.1.2022. <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikemarkkinat>

EU Kauppatapadirektiivi 2019/633

Hallintolaki 6.6.2003/434 muutoksineen.

Hemmo, M., Hoppu, K. 2006. Sopimusoikeus. WSOYpro. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lil-lukka.samk.fi/teos/HAHBGXCTDG#piste:tP/kohta:SOPIMUSOIKEUS>

HE 199/2020. Hallituksen esitys eduskunnalle elintarvikemarkkinalain muuttamisesta. Viitattu 17.1.2022.

HE 121/2018 Hallituksen esitys elintarvikemarkkinalaiksi ja laiksi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta. Viitattu 22.1.2022.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Hoppu, K. 2021. Hyvä kauppatapa elintarvikeketjussa. Liikejuridiikka 2/2021. Viitattu 14.1.2022 [https://kauppakamaritieto-fi.lil-lukka.samk.fi/tietopalvelut/teos/liikejuridiikka#/kohta:2\(\(\(/2021\(:Kari\(\(20\)Hoppu\(\(\(:\(20\)Hyv\(\(e4\)\(20\)kauppatapa\(\(20\)elintarvikeketjussa\(\(20](https://kauppakamaritieto-fi.lil-lukka.samk.fi/tietopalvelut/teos/liikejuridiikka#/kohta:2(((/2021(:Kari((20)Hoppu(((:(20)Hyv((e4)(20)kauppatapa((20)elintarvikeketjussa((20)

Jaakkola, T., Sorsa, K., 2005. Liiketoiminnan sopimukset. Helsinki. Edita.

Kaave, Piia., Tutkija / Lapin yliopisto, OTM, eMBA KKO 2016:10 – Ennakoivan sopimisen näkökulmia. Viitattu 10.2.2022.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas: Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavana E-kirjana. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991237566605968>

Karttunen, T., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T. & Valtonen, M. 2015. Juridiikan perusteet (5. uud. p.). Sanoma Pro.

Kentän tuen päällikkö. Pirkanmaan Osuuskauppa. Sähköposti 21.3.2022 klo. 10.44. Viitattu 23.3.2022.

Kentän tuen päällikkö Pirkanmaan Osuuskauppa. Sähköposti 25.4.2022. klo. 21.19. Viitattu 26.4.2022.

Kauppakamarin www-sivut 2022. Viitattu 8.2.2022. <https://kauppakamari.fi/palvelut/elintarvikeketjun-kauppatapalautakunta/hyvan-kauppatavan-periaatteet/>

Kauppalaki 27.3.1987/355 muutoksineen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870355>

Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa 22.12.1978/1061 muutoksineen.

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228 muutoksineen. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290228>

Maa- ja metsätalousministeriön www-sivut 2021. Viitattu 10.11.2021. <https://mmm.fi/elintarvikemarkkinalaki>

Nieminen, K., Lähteenmäki, N. & Aaltonen, O. (2021). Empiirinen oikeustutkimus (1 painos.). Gaudeamus.

Pohjonen, S. 2005. Ennakoivaa sopimista vaiko riidan ratkaisua? Viitattu 13.2.2022. Yhteistyö ja oikeudellinen ajattelu. Lehtiartikkeli <https://www-edilex-fi.lil-lukka.samk.fi/artikkelit/3368.pdf>

Ruokaviraston www-sivut 2021. Viitattu 10.11.2021. https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikemarkkinat/ajankohtaista/uutiset/2021/Elintarvikemarkkinalain_tunnettuus/

Ruokaviraston www-sivut 2021. Elintarvikemarkkinavaltuutettu. Viitattu 20.12.2021. <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikemarkkinat/elintarvikemarkkinavaltuutettu/>

Saarnilehto, A. & Annola, V. (2018). Sopimusoikeuden perusteet (8., uudistettu painos.). Alma Talent. [https://verkkokirjahyllly-almatalent-fi.lil-lukka.samk.fi/teos/JAGBEXDTEB#kohta:3\(\(20\)Sopimuksen\(\(20\)synty\(:3.2\(\(20\)SOPIMUKSEN\(\(20\)TEKEMINEN\(\(20\)OIKTL\(\(\(N\(\(20\)MUKAAN\(:3.2.1\(\(20\)OikTL\(\(20\)1\(\(20\)luvun\(\(20\)soveltaminen/piste:tEN](https://verkkokirjahyllly-almatalent-fi.lil-lukka.samk.fi/teos/JAGBEXDTEB#kohta:3((20)Sopimuksen((20)synty(:3.2((20)SOPIMUKSEN((20)TEKEMINEN((20)OIKTL(((N((20)MUKAAN(:3.2.1((20)OikTL((20)1((20)luvun((20)soveltaminen/piste:tEN)

Valtiolla.fi www-sivut 2022. Oikeusmuotoilu, mitä miksi ja miten? Viitattu. 3.2.2022. <https://www.valtiolla.fi/oikeusmuotoilu-mita-miksi-ja-miten/>

Valtioneuvoston www-sivut 2021. Viitattu 18.12.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410837/elintarvikemarkkinalain-muutokset-vahvistettu>.

Valtioneuvoston www-sivut 2021. Viitattu 11.11.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410837/uudistettu-elintarvikemarkkinalaki-tuo-tasapainoa-ruokajarjestelmaan>

PRISMA KALEVAN TOIMINTAOHJEISTUS SÄHKÖISIIN KIRJALLISIIN TILAUKSIIN

Ohjeistus kertoo, millaisia veloituksia uudistettu elintarvikemarkkinalaki tuo päivittäistavara-kaupan tilaamiseen liittyen ja ohjeistaa henkilöstöä toimimaan uudistuneen lain puitteissa.

**Tämän ohjeen päivityksestä ja ylläpidosta vastaa:
Ohjeen vahvistaja:**

Ohjetta on päivitetty seuraavasti:

Sisällys

Ohjeistuksen taustaa	3
Elintarvikemarkkinavaltuutettu	3
Sopimus	3
Sopimuksen sisältö ja ehdot	3
Hyvä kauppatapaa	4
Kielletyt kauppatavat ja sopimusehdot	4
Pitkät maksuajat ja tilausten perumisen kieltö	4
Sopimusehtojen yksipuoliset muutokset	5
Kaupalliset kostotoimet ja palautukset	5
Ohjeistus tiimivastaaville tilausten tekoon.....	5
Tilaus ja tilausvahvistus	5
Puhelimitse tehtävät tilaukset.....	5
Runkotilaukset	6
Sähköpostitilaukset.....	6
Sähköinen tilausjärjestelmä.....	6
Toimittajan kanssa kasvokkain tehtävät tilaukset.....	7

Ohjeistuksen taustaa

Ohjeistuksessa käydään yksityiskohtaisesti läpi tilauksiin liittyviä vaatimuksia.

Tämä ohjeistus on tarkoitettu Pirkanmaan Osuuskaupan Prisma Kalevan tilauksia tekeville tiimivastaaville. Uusi, päivitetty elintarvikemarkkinalaki (2018/1121) astui voimaan 1.11.2021 tuoden mukanaan uusia velvoitteita päivittäistavarakaupalle erityisesti hedelmä- ja vihannesosaston, kukkien sekä ruokatorin tuotteiden tilaamisessa. Lakiin on lisätty säädöksiä, jotka antavat selkeitä pelisääntöjä kaupankäyntiin, jotta ne tasapainottaisivat neuvotteluasemia ruokajärjestelmässä. Laki myös mahdollistaa keinot puuttua tehokkaammin epäterveisiin kauppata-poihin ja varmistaa pienten ja keski suurten elintarvike ja maatalousyritysten oikeudenmukaisemman kohtelun edistään koko elintarvikeketjun toimivuutta. Elintarvikemarkkinalaki kieltää pitkät maksuajat, tilausten viime hetken peruutukset, sopimusehtojen yksipuoliset muutokset, myyntiin liittymättömät maksut sekä kaupalliset kostotoimet.

Uusi laki velvoittaa tekemään kaikki tilaukset kirjallisessa ja jäljitettävässä, sähköisessä muodossa. Myös puhelimitse voidaan edelleen asioida, mutta tilaus täytyy vahvistaa sähköpostitse.

Toimintaohjeistuksessa opastetaan, kuinka henkilöstön täytyy toimia uudistuneen lain puitteissa tilauksia tehdessään ja tämän toimintaohjeistuksen tarkoituksena on pyrkiä helpottamaan tiimivastaavien tilausten tekoa, joka liittyy työn suorittamiseen.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu

Elintarvikemarkkinalain päivittämisen yhteydessä on säädetty elintarvikemarkkinavaltuutetun nimittämisestä, valtuutetun toimistosta ja henkilöstöstä. (EML 6 §).

Elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviin kuuluu estää hyvien liiketapojen vastaisia käytäntöjä, ja parantaa elintarvikemarkkinoiden toimivuutta. Elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviin kuuluu valvoa vaatimusten ja kieltojen noudattamista. Valtuutettu voi myös antaa toimintaan liittyviä suosituksia, lausuntoja, ehdotuksia, antaa huomautuksen ja julkisen varoituksen, kieltää kauppatavan, määrätä sakkoo (EML 10-12 §.) ja on oikeutettu tekemään tarkastuksia elinkeinonharjoittajan tiloissa tutkimalla asiakirjoja ja tietojärjestelmiä. (EML 13 a §) Valtuutetun tehtäviin kuuluu myös tiedottaa ja neuvoa elintarvikeketjun toimijoita hyvistä liiketavoista. (EML 7 §).

Jos hankintayksikkö rikkoo elintarvikemarkkinalain sopimusehtoja koskevia säännöksiä tahallaan, huolimattomuudella, toistuvasti ja pitkäkestoisesti, voidaan tällöin määrätä seuraamusmaksu. (EML 12 a §).

Sopimus

Sopimus syntyy, kun tarjouksesta annetaan hyväksyvä vastaus. (OikTL 1 §). Sopimusvapaus mahdollistaa, miten sopimusosapuolet tekevät sopimuksen. On kuitenkin suositeltavaa tehdä sopimukset kirjallisesti, jotta sovitut asiat pystytään tarvittaessa näyttämään toteen. Sopimuksessa sovitaan sopimusehdoista, joita molemmat kaupankäynnin sopimusosapuolet sitoutuvat noudattamaan, ja sopimuksen tulee olla mahdollisimman selkeä. Kaikki Pirkanmaan Osuuskaupan hankintasopimukset tehdään kirjallisesti. Sopimukset allekirjoittaa valikoimapäällikkö, joka huolehtii samalla siitä, että toimittajan tiedot perustetaan S-ryhmän toimittajarekisteriin.

Sopimuksen sisältö ja ehdot

Sopimusehtojen tarkoituksena on luoda yhteiset pelisäännöt kaupankäyntiin ehkäisemällä erimielisyyksiä ja niiden syntymistä. Molempien sopimusosapuolten on noudatettava yhteisesti tehtyä sopimusta ja sen velvoittavia ehtoja. Sopimusehtoihin on erittäin tärkeää kirjata kaikki asiat, jotka sopimussuhteeseen vaikuttavat.

Tällaisia sopimusehtoja ovat:

- sopimuksen voimassaoloaika
- sopijaosapuolten oikeudet ja velvollisuudet
- hinnoittelu
- maksu- ja toimitusehdot sekä
- irtisanomisaika – ja ehdot.

Kun sopimusehdot on laadittu kirjallisesti ja huolella, ne takaavat selkeät pelisäännöt ja toimivan perustan kaupankäynnille, joiden avulla molemmat osapuolet saavuttavat yhteiset tavoitteet. Selkeät sopimusehdot auttavat mahdollisten riitatilanteiden selvittelyssä, vähentävät liiketoiminnan kustannuksia, ja parantavat yrityksen tuottavuutta.

Hyvä kauppatalpa

Hyvä kauppatalpa syntyy vähitellen kahden sopimusosapuolen toistuvan noudattamisen seurauksena kaupankäynnissä. Sopimusosapuolten on noudatettava lakia hyvän kauppatalpan mukaisesti.

Hyvällä kauppatalpalla tarkoitetaan, että sopijaosapuoli voi vedota jonkin sopimusehdon kohdalla tiettyä sopimustyyppiä koskevaan, tai kahden yrityksen välille aikojen myötä muodostuneeseen kauppatalpaan, jonka periaatteena on turvata kahden yrityksen välille muodostunut liiketoiminta.

Hyvän kauppatalpan tarkoituksena on kunnioittaa yritysten välistä sopimusvapautta ja mahdollistaa sopimusosapuolten välinen luottamus, keskinäinen kilpailukyky sekä sopimussuhteen jatkuvuus. Hyvän kauppatalpan periaatteiden mukaan sopimuksia on noudatettava. Hyvä kauppatalpa edellyttää, että sopimuksen vahvempi sopimusosapuoli ei voi määrätä yksipuolisesti sopimuksen muuttamisesta.

Kielletyt kauppatalpat ja sopimusehdot

Hyvän liiketavan vastainen tai muutoin sopimaton menettely toista elinkeinonharjoittajaa kohtaan on kielletty. (SopMenL 1 §). Kielletyt kauppatalpat koskevat pitkiä maksuaikoja, tilauksien peruuttamista lyhyellä alle 30 päivän varoitusajalla, sopimusehtojen yksipuolisia muutoksia, myyntiin liittymättömiä maksuja, eli sellaista menettelyä tai ehtoa, jotka eivät liity myytäviin tuotteisiin) sekä kaupallisia kostotoimia. Myyntiin liittymättömillä maksuilla tarkoitetaan sellaista menettelyä tai ehtoa, jotka eivät liity myytäviin tuotteisiin. (EML 2 a- 2 f §.)

Sopimus sitoo sopimusosapuolensa (OikTL 1 §), ja ehdot sopimuksessa luovat pelisäännöt osapuolten väliseen kaupankäyntiin. Sopimussuhteessa sovellettavien sopimusehtojen tulee olla selkeitä ja yksityiskohtaisia. Sopimus ei saa muodostua kohtuuttomaksi heikompa osapuolta kohtaan, joten sopimusehtojen tulee olla molemmille osapuolille tasapuoliset.

Pitkät maksuajat ja tilausten perumisen kielto

Pitkien maksuaikojen sisällyttäminen sopimukseen on kielletty. Maataloustuotteet ja elintarvikkeet on maksettava 30 päivän kuluessa toimituspäivästä tai maksettavan määrän vahvistamisesta, jos tämä on toimituspäivää myöhemmin. Ostaja ei voi peruuttaa tilattuja tuotteita alle 30 päivän varoitusajalla ennen sovittua tuotteiden toimitusajankohtaa. (EML 2 a §.) Tuoreissa elintarvikkeissa kauppa käydään kysynnän ja tarjonnan mukaan, ja tuotteiden hinta elää markkinassa, eli tuotteiden hinnasta laadusta sekä määrästä voidaan sopia suullisesti. Nämä sovitut ja vakiintuneet määrät tuotteita tulee ostaa. Tilauksen yksipuolisesta perumisesta seuraa aina sopimusrikkomus.

Hävikkivastuun siirtäminen tavarantoimittajalle on kielletty. Tuotteiden palauttamiseen, hävittämiseen, varastointiin, tuotevalikoimaan sisällyttämiseen sekä tuotteiden markkinointiin liittyvien kustannusten periminen tavarantoimittajalta on kielletty, jos niistä ei yhteisesti ole sovittu. (EML 2 f §.) Sopimusehtoja ja käytäntöjä on noudatettava, eikä lyhyellä varoitusajalla peruuttaminen ja hävikkivastuun siirtäminen ole sallittua. (EML 2 b §).

Sopimusehtojen yksipuoliset muutokset

Tehdyt sopimukset sitovat molempia kaupankäynnin osapuolia. Ostajalla ei ole oikeutta muuttaa sopimusehtoja yksipuolisesti, ja takautuvasti, jos muuta ei ole sovittu. Ostaja ei myöskään saa soveltaa sellaista kiellettyä menettelyä, joka koskee toimitusta tai siihen liittyvää jakelun tiheyttä, menetelmää, paikkaa, ajankohtaa sekä määrää. Sopimukseen ei saa myöskään sisällyttää laatuvaatimuksia, maksuehtoja ja hintoja. (EML 2 c §.) Kun toinen osapuoli tekee yksipuolisia muutoksia sopimukseen, on se hyvän kauppatavan vastaista menettelyä.

Kaupalliset kostotoimet ja palautukset

Kaupallisilla kostotoimilla uhkaaminen on kielletty. Ostaja ei saa vähentää tuotteiden tilausmääriä tai poistaa tuotteita myymälän valikoimista. Myös tavarantoimittajan ostajalle tarjoamien palveluiden (tuotteiden myyninedistämisen ja markkinoinnin) lopettamista pidetään hyvän tavan vastaisena, eli kiellettynä kauppatapana. Sopimussuhdetta ei myöskään saa päättää hyvän kauppatavan vastaisesti, tai uhkailla sen päättämisellä. (EML 2 e §.)

Tuotteiden ostaja ei saa palauttaa myymättä jääneitä tuotteita tavarantoimittajalle maksamatta niistä, tai niiden hävittämisestä, jos yhteisesti tehdyssä sopimuksessa ei ole näin sovittu. (EML 2 f §.)

Ohjeistus tiimivastaaville tilausten tekoon

Tilaus ja tilausvahvistus

Tilauksia tehdään:

- puhelimitse
- sähköpostilla
- runkotilauksena sekä
- kasvokkain tavarantoimittajan kanssa, kun tuotteita tuodaan myymälään.

Tilausvahvistus voidaan antaa sitovan sopimuksen jälkeen.

- Tilausvahvistukset sopimusosapuolten sopimuksen teosta on hyvä pyytää heti jälkikäteen sähköpostilla tekemällä tilaus tai antamalla tilausvahvistus.

Tilausvahvistuksissa pitää olla lain vaatimat tiedot;

- tuotteiden määrät
- mitä tuotetta on tilattu
- hinnat
- sisältääkö hinta alv vai onko ilman alv.
- Jos toimittaja toimittaa ainoastaan kirjallisen lähetteen, on molempien osapuolten kuitattava ja vahvistettava se tilausvahvistukseksi

Puhelimitse tehtävät tilaukset

Sopimus syntyy, kun tarjoukseen on vastattu hyväksyvästi. Tavarantoimittajien kanssa puhelimitse tehtävissä tilauksissa tilaus on

- muutettava heti puhelun jälkeen sähköiseen kirjalliseen muotoon
 - ✓ lähettämällä kirjallinen tilaus sähköpostilla tavarantoimittajalle tai
 - ✓ pyytämällä tavarantoimittajaa lähettämään tilausvahvistus sähköpostiin

Kaikki tilaukset ja tilausvahvistukset, joita kyseisen tavarantoimittajan kanssa tehdään;

- siirretään tavarantoimittajan nimellä tehtyyn omaan kansioon sähköpostissa

- sähköpostit on säilytettävä vähintään 1 vuoden ajan

Kun kyseessä on myymälän omat lähi- ja pientuottajat, ja tilaus tehdään puhelimitse:

- tilauksentekijä lähettää sähköpostitilauksen toimittajalle heti puhelimesta tehdyn tilauksen jälkeen, mikäli tavarantoimittaja ei itse lähetä tilausvahvistusta tehdystä tilauksesta.

Sopimus Kumppanille lähetetään kirjallinen vahvistus, josta käy selkeästi ilmi tilauksen sisältö.

Runkotilaukset

Runkotilauksia tehdessä

- tilaus lähetetään vain kerran tavarantoimittajalle
- on voimassa toistaiseksi

Kun tilattaviin tuotteiden määriin halutaan tehdä muutoksia

- lähetetään runkotilaus uudestaan tavarantoimittajalle
- tilausvahvistuksia ei runkotilauksia tehdessä tarvita

Sähköpostitilaukset

Sähköpostitilauksissa tilauskohtaisesti sovitaan kirjallisesti:

- tuote
- hinta
- ostettava määrä (kg/kpl)
- toimitusaika

ESIMERKIT:

Hei,

Tilaan kukkakaalia hintaan 2,00 €/kg sis. alv.
Toimituspäivä 15.3.2022.

Terveisin Xxxxx,
Prisma Kaleva

Hei,

Tilaan 20 kg suomalaista ahvenfileetä sovitun
hinnaston mukaisesti.
Toimitus seuraavana sovittuna toimituspäivänä.

Terveisin Xxxxx,
Prisma Kaleva

Sähköinen tilausjärjestelmä

Sähköisen tilausjärjestelmän kautta tehdyistä tilauksista jää lain vaatimusten mukainen (tarvittava) sähköinen kirjallinen jälki.

- ✓ ei aiheuta muutoksia nykyiseen toimintamalliin

Toimittajan kanssa kasvokkain tehtävät tilaukset

- Myymälässä tuotteiden määrä katsotaan tarpeen mukaan
- Tilauksen tapahtuessa samaan aikaan, kuin tuotteiden toimitus myymälään
 - ✓ lähetyslistaan kirjataan tilaus = toimitus sekä
 - ✓ kilohinta tuotteelle, joka sisältää myös arvonlisäveron

Voimaantulo

Tämä ohje tulee voimaan 1.5.2022

TILAUSVAHVISTUS

xx.xx.2022

Hei,

Tilaan xx kg keräkaalia sovitun hinnaston mukaisesti.

Tuotteiden toimitus seuraavana sovittuna toimituspäivänä.

Terveisin Xxxxx,

Prisma Kaleva

TILAUS

xx.xx.2022

Hei,

Tilaan kukkakaalia hintaan 2,00 €/kg sis. alv.

Toimituspäivä xx.xx.2022.

Terveisin Xxxxx,

Prisma Kaleva